

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
МЕРЕЖІ ОСВІТНІХ УСТАНОВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ
НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА
СУБ'ЄКТАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ»**

слухача групи № _____

Кутяшева Сергія Костянтиновича

(підпис слухача)

Керівник роботи: _____

(посада, вчений ступінь (звання), прізвище, ініціали)

До захисту: _____

(допущено / не допущено)

(підпис керівника роботи)

КИЇВ 2018

З М І С Т

	ВСТУП	
РОЗДІЛ I	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	
	1.1. Нормативно-правове забезпечення проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту підприємствами, установами та організаціями	
	1.2. Загальні положення з підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту	
	1.3. Керівництво спеціальним об'єктовим навчанням (об'єктовим тренуванням) з питань цивільного захисту	
РОЗДІЛ II	ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ОБ'ЄКТОВОГО ТРЕНУВАННЯ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	
	2.1. Організація підготовки та проведення навчання (тренування) з цивільного захисту суб'єктом господарювання	
	2.2. Документи з підготовки та проведення навчання (тренування)	
	2.3. Підготовка посадових осіб, формування та спеціалізованих служб ЦЗ, робітників, службовців до навчання (тренування).	
	2.4. Оцінка готовності об'єкта (допуск персоналу) до проведення навчання (тренування)	
РОЗДІЛ III	МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ОБ'ЄКТОВОГО ТРЕНУВАННЯ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	
	3.1. Основні методи роботи керівника навчання (тренування)	
	3.2. Підведення підсумків та оцінка навчання (тренування) з питань цивільного захисту	
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Концепцією захисту населення і території у разі загрози та виникненні надзвичайних ситуацій визначається, що рівень національної безпеки не може бути достатнім, якщо в загальнодержавному масштабі не буде вирішено завдання захисту населення, об'єктів економіки, національного надбання від надзвичайних ситуацій.

Аналіз надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру за кількістю загиблих, постраждалих, нанесених матеріальних збитків показує, що локальні надзвичайні ситуації значно перевищують ті, що виникають на регіональному та державному рівнях.

Важливою складовою діяльності органів влади на місцях є пом'якшення негативних наслідків надзвичайних ситуацій шляхом навчання населення діям у разі їх загрози та виникнення, що є одним із пріоритетів державної політики у сфері цивільного захисту, який визначається і закріплюється законодавчими актами.

Навчання населення здійснюється:

за місцем роботи – працюючого населення;

за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів;

за місцем проживання – непрацюючого населення.

Головним завданням навчання є формування культури безпеки життєдіяльності, обізнаності населення щодо прав і обов'язків у сфері цивільного захисту та готовності до практичних дій в умовах надзвичайних ситуацій, а керівного складу та фахівців суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, набуття навичок приймати та реалізувати управлінські рішення в межах посадових обов'язків і повноважень.

Практичне навчання з питань цивільного захисту є важливим, завершальним етапом та найбільш ефективною формою навчання працівників суб'єктів господарювання, керівного складу і фахівців, діяльність

яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з цивільного захисту, тому важливо, щоб кожне спеціальне навчання або тренування вносило елементи новітнього з метою удосконалення знань та практичних навичок.

РОЗДІЛ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ НАВЧАНЬ І ТРЕНУВАНЬ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

1.1. Нормативно-правове забезпечення проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту підприємствами, установами та організаціями

Практична підготовка – це спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту, що проводяться суб'єктами господарювання відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та планів цивільного захисту на особливий період, затверджених в установленому законодавством порядку.

Правову основу проведення практичної підготовки суб'єктами господарювання з питань цивільного захисту становлять вимоги Кодексу цивільного захисту України, Постанов Кабінету Міністрів України № 443 від 26 червня 2013 р. "Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту", № 444 від 26 червня 2013 р. "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях", № 819 від 23 жовтня 2013 р. "Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту". Порядок організації та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту визначається наказом МВС України № 934 від 11.09.2014 р. Організаційно-методичні вказівки з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, затвержені наказом ДСНС України № 83 від 19.02.2016. Лист ДСНС України № 16-6361/161 від 26.04.2017р. «Про проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту» та інших нормативно-правових актів.

Кодекс цивільного захисту України (ст.20) визначає, щодо завдань і обов'язків суб'єктів господарювання у сфері ЦЗ належить:

забезпечення виконання заходів у сфері цивільного захисту на об'єктах суб'єкта господарювання;

проведення об'єктових тренувань і навчань з питань цивільного захисту.

Організація навчання населення діям у НС здійснюється (ст. 39):

за місцем роботи - працюючого населення;

за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів;

за місцем проживання – непрацюючого населення.

Навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також, під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту (ст. 40).

Порядок підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, види спеціальних навчань і тренувань що проводяться суб'єктами господарювання визначено Постановою Кабінету Міністрів України № 443 від 26.06.2013 року.

Таким чином створена чітка система практичної підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, яка дає правові підстави для підготовки і проведення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

1.2. Загальні положення з організації підготовки та проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств,

установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Спеціальні об'єктові навчання з питань цивільного захисту проводяться один раз на три роки до двох діб (до 16 год.) на всіх підприємствах, установах і організаціях, незалежно від форм власності під керівництвом керівника або, за його рішенням, одного з заступників на завершальному етапі трирічного періоду об'єктової підготовки з ЦЗ з метою комплексного відпрацювання їх учасниками алгоритмів дій з організації та здійснення заходів, передбачених планами реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

Завершальному етапу трирічного навчання передують:

у перший рік об'єктової підготовки у ході трирічного періоду - роздільні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту з метою набуття працівниками, які входять до їх складу, навичок з виконання спеціальних робіт і заходів за умов надзвичайних ситуацій, також перевірки в цілому готовності спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту, добровільних пожежних дружин (команд) до дій за призначенням;

у другий рік об'єктової підготовки у ході трирічного періоду - спільні об'єктові тренування спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту (одночасно з усіма працівниками, які входять до складу декількох спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту) з метою досягнення злагодженості у діях з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Об'єктові тренування з питань цивільного захисту проводяться у вищих навчальних закладах освіти (університетах, академіях, інститутах, коледжах, технікумах) а також на підприємствах, в установах, організаціях з чисельністю працюючих менше 50 осіб - щорічно протягом 8 годин.

Спеціальні об'єктові навчання (тренування) проводяться відповідно з Графіком проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань

цивільного захисту, який погоджується з районною (міською) державною адміністрацією та територіальним органом ДСНС України області, завершує трирічний період підготовки з ЦЗ усіх категорій та об'єкту в цілому і є показником його готовності до виконання завдань ЦЗ.

На підставі таких графіків виконавчими органами міських (районних у місті) рад, районними, районними в містах Києві та Севастополі державними адміністраціями затверджуються Плани-графіки проведення практичної підготовки осіб керівного складу і фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту на підприємствах, в установах, організаціях. Територіальними курсами, навчально-методичними центрами цивільного захисту та безпеки життєдіяльності забезпечується методичний супровід підприємств, установ, організацій, що проводять спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту. ДСНС України та її територіальними органами здійснюється методичне керівництво і контроль за періодичністю проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту та ведеться їх облік.

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань ЦЗ за своїм призначенням можуть бути плановими, показовими та експериментальними.

Планове навчання (тренування) проводиться з метою визначення ступеня готовності об'єкту (навчального закладу), рівня підготовки керівного складу, органів управління, командно-начальницького та особового складу формувань і служб ЦЗ, працюючого персоналу до дій у надзвичайних ситуаціях та проводяться у відповідності з графіком проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Показове навчання (тренування) проводиться для керівного та командно-начальницького складу ЦЗ з метою вироблення єдності поглядів на організацію і методику підготовки та проведення навчань і тренувань з питань ЦЗ, показу найбільш ефективних методів організації управління, оповіщення і зв'язку, організації і здійснення взаємодії між силами ЦЗ в ході ліквідації наслідків НС,

а також з метою демонстрації можливостей нової техніки, способів організації і проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Для проведення такого навчання (тренування), крім звичайних документів, розробляються окремі для цього додатки. В плані проведення навчання (тренування) додатково вказуються навчальні цілі для категорій, з якими проводиться навчання (тренування), основні заходи щодо показу епізодів, місця проведення показу, маршрути переміщення до них.

У ході показового навчання (тренування) рекомендується робити перерви для підготовки показу наступних заходів і переїзду учасників на нові місця показу.

Експериментальне навчання (тренування) проводиться з метою пошуку або випробування і освоєння інноваційних технологій проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, способів захисту персоналу, підвищення стійкості функціонування об'єкта (навчального закладу) в умовах надзвичайних ситуацій.

Основними завданнями з підготовки та проведення СОН, СОТ з питань ЦЗ є:

набуття практики керівним складом та фахівцями, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів ЦЗ у приведенні підпорядкованих органів управління та сил ЦЗ в готовність до дій за призначенням, управління ними в різних режимах функціонування ЄДС ЦЗ;

відпрацювання злагодженості у роботі та взаємодії між органами управління і силами ЦЗ під час організації, здійснення та всебічного забезпечення заходів із захисту населення і території у разі загрози та виникнення НС, реагування на них, ліквідації їх наслідків у мирний час і в особливий період;

перевірка реальності та корегування розроблених документів із планування діяльності органів управління та сил ЦЗ суб'єктів господарювання;

визначення стану готовності органів управління та сил ЦЗ до вирішення завдань ЦЗ, їх можливостей ліквідації наслідків НС;

виявлення проблемних питань, які можуть призвести до зниження рівня готовності сил ЦЗ, проведення аналізу причини їх виникнення та визначення шляхів вирішення.

Планування СОН, СОТ з питань ЦЗ суб'єктами господарювання здійснюється на підставі законодавчих та нормативних документів з питань цивільного захисту України.

Навчання (тренування) проводяться на навчально-матеріальній базі, що включає територію об'єкта (навчального закладу) з виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також на створених навчальних місцях. Якщо об'єкт (навчальний заклад) має свій житловий сектор, або межі аварії покривають прилеглі житлові райони, відпрацьовуються з залученням житлово-експлуатаційних органів та населення, яке мешкає на відповідній території.

На великих промислових об'єктах (навчальних закладах), які мають декілька об'єктів, розміщених у різних місцях міста, навчання (тренування) проводяться по цехах, дільницях, групах цехів, виробництвах, факультетах, кафедрах тощо під керівництвом їх керівників або спеціально призначених керівником об'єкта (навчального закладу) посадових осіб.

При відпрацюванні питань з ліквідації аварій, які мають вплив на умови життєдіяльності населення, яке мешкає в зоні впливу об'єкта, рішенням керівника навчання призначається спеціальна інформаційна група з доведення до мешканців порядку оповіщення та дій у разі загрози або виникнення на об'єкті аварії.

При практичному відпрацюванні, за вказівками органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, до навчання (тренування) можуть залучатися евакуаційні органи тих населених пунктів і районів, в яких передбачено розміщення працівників об'єкта (навчального закладу) і членів їх сімей.

Під час проведення СОН, СОТ усі його учасники діють в єдиній тактичній обстановці, без зупинення виробничої діяльності і вирішують весь комплекс завдань передбачених планами реагування на надзвичайні ситуації,

локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

В обов'язковому порядку до навчання залучаються:

до третини об'єктових формувань цивільного захисту;

об'єктова комісія з питань надзвичайних ситуацій;

об'єктові евакуаційні органи;

штатний або позаштатний підрозділ (особа) з питань цивільного захисту підприємства, установи, організації;

особи, на яких у разі виникнення надзвичайної ситуації покладаються функції керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та працівників штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації об'єктового рівня;

об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту;

чергова (диспетчерська) служба (у разі утворення);

об'єктова добровільна пожежна дружина (команда);

об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);

працівники підприємства, установи, організації, яких планується залучити до проведення практичних заходів.

Формування на навчання (тренування) виводяться повністю укомплектованими особовим складом, технікою, приладами, інструментом, засобами індивідуального захисту, первинними засобами пожежогасіння та іншим табельним майном.

1.3. Керівництво спеціальним об'єктовим навчанням (об'єктовим тренуванням) з питань цивільного захисту

Для підготовки та проведення навчання (тренування) відповідно до вимог законодавчих і нормативних документів України з цивільного захисту призначається керівник навчання (тренування) та його заступники, помічники, а також посередники. Кількість заступників та помічників визначає керівник навчання (тренування).

Керівник зобов'язаний:

знати вимоги документів з питань попередження та реагування на надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру та цивільного захисту (законів, постанов, наказів і директив з питань цивільного захисту), дійсний стан справ на об'єкті, рівень готовності керівного і командно-начальницького складу та формувань до практичного виконання заходів;

керувати розробкою документів для проведення навчання (тренування), підготовкою його учасників;

вимагати в ході навчання (тренування) повного і якісного відпрацювання навчальних питань шляхом послідовного нарощення та ускладнення обстановки, здійснення систематичного контролю особисто, через заступників (помічників) і посередників за діями тих, хто навчається;

забезпечити суворе дотримання всіма учасниками заходів безпеки, збереження матеріальних цінностей суб'єкта господарювання і власності громадян, економії витрат матеріально-технічних засобів, які виділяються на навчання (тренування);

по завершенні навчання (тренування) провести розбір з керівним складом підприємства, установи, організації та командно-начальницьким складом формувань ЦЗ, у ході якого дати оцінку практичним діям його учасників і визначити шляхи усунення недоліків та видати наказ про стан готовності об'єкта до вирішення завдань цивільного захисту. Керівник спеціального об'єктового навчання (тренування) безпосередньо несе відповідальність за підготовку і проведення навчання (тренування). Він особисто, виходячи зі стану об'єкта (навчального закладу), рівня підготовки керівного складу та особового складу формувань і спеціалізованих служб ЦЗ, працюючого персоналу з ЦЗ, наявності сил і засобів ЦЗ та обстановки в районі об'єкту, планує строки проведення навчання (тренування) в щорічному плані підготовки з ЦЗ).

У наказі про підготовку та проведення навчання (тренування) визначає основні вихідні дані:

тему, навчальні цілі, етапи, навчальні питання, керівний склад і учасників;

час і місце дій сил і засобів, обсяг і порядок обладнання навчальних місць для створення об'єму робіт (матеріали, сили, строки, конкретні ділянки);

питання матеріального, технічного, фінансового, медичного забезпечення; по завершенню навчання (тренування) надає до органу НС та ЦЗН району (міста) та місцевого органу ДСНС України Звіт про результати його проведення. Для безпосередньої підготовки та проведення навчання (тренування) створюється штаб керівництвом навчанням (тренуванням).

На штаб керівництва покладається:

підготування необхідних матеріалів для визначення керівником вихідних даних і задуму проведення навчання (тренування);

розробка документів з організації і проведення навчання (тренування), контроль за підготовкою учасників і району його проведення;

погодження особистих планів заступників керівника, посередницького апарату, організація зв'язку, управління і комендантської служби в інтересах керівництва навчання (тренування);

збирання, узагальнення, аналіз дій тих, хто навчається в ході навчання (тренування), підготування даних щодо проведення розіграшу і найбільш доцільного використання сил ЦЗ при веденні рятувальних та інших невідкладних робіт, доведення результатів до всього особового складу, керівництва і посередників;

організація контролю за ходом навчання (тренування), способів швидкого доведення наказів, розпоряджень і даних про обстановку до підлеглих;

здійснення контролю за виконанням поставлених завдань, дотримання заходів безпеки, правил зберігання документів, підготування матеріалів для розбору навчання (тренування);

вивчення прийомів і способів проведення рятувальних та інших невідкладних робіт, підвищення ефективності застосування формувань і техніки, а також перевірку нових теоретичних поглядів і положень з організації дій сил при ліквідації наслідків стихійних лих, аварій і катастроф;

вивчення і узагальнення передового досвіду проведення заходів ЦЗ і втілення його в практику підготовки з ЦЗ;

контроль за збором та поверненням на свої місця учасників навчання (тренування), а також техніки і майна;

підготовка матеріалів розбору та звіту про результати навчання (тренування).

Заступник (помічник) керівника з матеріально-технічного забезпечення зобов'язаний:

брати участь в розробці заходів і організувати їх матеріально-технічне забезпечення згідно з Планом проведення навчання (тренування);

створювати на навчанні (тренуванні) обстановку, яка дозволяє глибоко і всебічно відпрацювати завдання щодо всебічного безперебійного матеріально-технічного забезпечення діяльності об'єкта;

контролювати своєчасне підвезення особовому складу формувань, які виконують рятувальні та інші відновлювальні роботи в зоні НС, гарячої їжі, продовольства, води, предметів першої необхідності;

організувати правильну розстановку та використання техніки, забезпечення її паливно-мастильними матеріалами, витратимоторесурсів;

доповідати керівнику навчання (тренування) про хід виконання завдань матеріально-технічного забезпечення і пропозиції щодо його удосконалення;

готувати звітні матеріали за результатами навчання (тренування) для загального розбору.

Заступник (помічник) керівника навчання з евакуації зобов'язаний:

брати участь у розробці і здійсненні заходів навчання (тренування), пов'язаних з проведенням евакуації персоналу об'єкта та відселенням населення з небезпечних зон, їх розміщенням за планом евакуації;

організувати та керувати роботою евакуаційних органів об'єкта при підготовці і в ході навчання (тренування), стежити за роботою транспорту і дотриманням безпеки при перевезенні евакуйованих;

організувати всебічне забезпечення евакуйованих медичним обслуговуванням, харчуванням, теплом на збірних евакопунктах і маршрутах евакуації;

готувати звітні документи про підсумки навчання (тренування) з питань евакуації для загального розбору і конкретні пропозиції щодо удосконалення евакуаційних заходів. Заступник (помічник) керівника навчання з інженерно-технічних питань зобов'язаний:

брати участь у розробці Плану навчання(тренування) з питань проведення інженерно-технічних і протипожежних заходів;

контролювати діяльність органів і підрозділів, відповідальних за проведення інженерно-технічних і протипожежних заходів при підготовці і в ході навчання(тренування);

забезпечити проведення робіт на технічних і комунально-енергетичних мережах по оперативному і безаварійному їх перекриттю (відключенню) в надзвичайних ситуаціях;

доповідати керівнику про вплив інженерно-технічних, протипожежних заходів і їх вплив на підвищення стійкості роботи об'єкта в екстремальних умовах;

надавати звітні матеріали за результатами навчання(тренування) для загального розбору і конкретні пропозиції по впровадженню одержаного досвіду в практику роботи об'єкта. Помічник керівника навчання з імітації зобов'язаний:

згідно з Планом навчання(тренування) визначити склад імітаційної групи, необхідні засоби імітації, зв'язок з нею і порядок її переміщення;

розробити план та схему імітації з обґрунтуванням необхідних засобів і матеріалів, часу на обладнання навчальних місць для виконання практичних робіт, погодити зі штабом керівництва навчанням (тренуванням) і надати керівнику на затвердження;

організувати і особисто керувати створенням ділянок імітації, забезпечити їх охорону до початку навчання (тренування);

керувати підготовкою імітаційної команди і організувати інструктаж та прийом заліків від її особового складу із заходів безпеки при роботі з імітаційними засобами;

підтримувати постійний та надійний зв'язок з керівником навчання (тренування), проводити імітацію суворо за планом імітації, затвердженим керівником навчання (тренування) або за вказівками (розпорядженнями) штабу керівництва, забезпечуючи при цьому безпеку імітаційної команди і всіх учасників навчання (тренування);

по закінченню навчання (тренування) організувати приведення в порядок робочих місць, збір (знешкодження) невикористаних імітаційних засобів, що не спрацювали;

провести розбір практичних дій імітаційної команди і підготувати пропозиції для загального розбору.

Посередники зобов'язані:

створювати та нарощувати обстановку в ході навчання (тренування) шляхом подачі відповідних;

контролювати порядок отримання і хід виконання, тими, хто навчається розпоряджень, оперативність оцінки обстановки і прийняття рішень, своєчасність і правильність постановки завдань підлеглим на проведення заходів;

підтримувати постійний зв'язок зі штабом керівництва навчанням (тренуванням) для доповіді про принципи вирішення, що приймаються тими, хто навчається;

стежити за дотриманням заходів безпеки та, у випадку їх недотримання, вживати заходів щодо запобігання порушень наступною доповіддю керівнику навчання;

3

узагальнювати досвід тих, хто навчається, об'єктивно оцінювати їх дії і в установлені строки надавати матеріали для загального розбору, а також готувати і проводити частковий розбір за аналізом позитивних прикладів і недоліків.

Посередники підпорядковуються керівнику навчання та начальнику штабу керівництва. Посередники не повинні втручатися в дії учасників навчання (тренування), крім випадків, що ведуть до порушення техніки безпеки, зриву розіграшу дій, можуть привести до матеріальних збитків та порушення екології в районі проведення навчання (тренування).

Для надання методичної допомоги в організації і проведенні навчання (тренування) за заявкою керівника суб'єкта господарювання (навчального закладу) залучається педагогічний склад міських курсів НМЦ ЦЗ та БЖД області, який надає:

методичну допомогу в розробці документів з планування і проведення навчання (тренування), проведенні інструктивно-методичних занять з заступниками, помічниками керівника навчання (тренування) та інструктажів з посередниками і керівниками на окремих навчальних місцях;

рекомендації керівнику навчання (тренування) щодо підготовки матеріалів загального розбору та звіту про організацію навчання (тренування).

РОЗДІЛ II

ПІДГОТОВКА СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ТРЕНУВАННЯ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

2.1. Організація підготовки та проведення навчання (тренування) з цивільного захисту суб'єктом господарювання

Організація підготовки та проведення навчання (тренування) з ЦЗ передбачає:

підготовчий період;
період проведення;
період розбору результатів і підготовки звіту.

У підготовчий період:
визначається керівник навчання (тренування), його заступники і помічники, керівник та склад штабу керівництва, посередники при формуваннях та службах ЦЗ, інші питання з підготовки навчання (тренування). Всі розглянуті та схвалені на службовій нараді питання закріплюється наказом керівника суб'єкта господарювання (навчального закладу) про підготовку та проведення навчання (тренування);
проводиться підготовка району навчання (тренування), місць відпрацювання проводиться рекогносцировка району проведення навчання (тренування);
визначається і готуються місця відпрацювання практичних заходів;
готуються імітаційні засоби та імітаційні команди (групи);
організовується охорона місця імітації та імітаційних засобів.
Підготовка до навчання проводиться безпосередньо на виробничій базі суб'єкта господарювання.

Розробкою документів для проведення навчання(тренування) є підготовка:

- наказу про підготовку та проведення навчання;
- календарного плану підготовки навчання;
- схему керівництва та посередницького апарату на навчанні;
- плану проведення навчання;
- плану проведення практичних заходів зі схемою розгортання сил і засобів у місцях (ділянках)та їх зміст;
- плану рекогносцировки району проведення навчання та місць відпрацювання практичних заходів
- плану імітації на навчанні;
- почасового графіку нарощування обстановки з переліком ввідних (план нарощування обстановки);

- особистих планів заступників, помічників керівника навчання та посередників;

- планів проведення спеціальних тренувань з формуваннями ЦЗ;

- схему (план) об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів розіграшу обстановки та переліком засобів імітації (схему (карту) обстановки на навчанні) та інші.

Перелік документів, які розробляються на суб'єкті господарювання з підготовки і проведення комплексного об'єктового навчання (тренування) з питань цивільного захисту наведено в додатку 4.

Основним документом, що визначає порядок підготовки навчання з питань ЦЗ суб'єкта господарювання, основні завдання, склад учасників, строки, порядок та місце його проведення, завдання виконавцям – є Наказ керівника суб'єкта господарювання «Про проведення спеціального об'єктового навчання (тренування) з питань цивільного захисту», який видається та доводиться до виконавців не пізніше ніж за - 1,5 місяці до його проведення (додаток 5).

Наказ складається з констатуючої та розпорядчої частини.

Безпосередня підготовка спеціального об'єктового навчання (тренування) проводиться згідно «Календарного плану», який розробляється та доводиться до виконавців – за 1,5 – 1 місяців до проведення навчання

Календарний план визначає основні заходи з підготовки до навчання, чергу і строки їх виконання та осіб, які відповідають за їх виконання.

Варіант календарного плану наведено в додатку 6.

Для забезпечення проведення навчання керівником підприємства, установи, організації за погодженням з територіальним органом ДСНС України затверджується **«План проведення спеціального об'єктового навчання (тренування) з питань цивільного захисту»** (додаток 7).

План проведення, що є основним документом, який визначає хід навчання, послідовність відпрацювання навчальних питань, розробляється текстуально з такими додатками: план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів

відтворення обстановки та переліком засобів імітації; почасовий графік нарощування обстановки з переліком ввідних; схема розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх зміст; таблиць термінових донесень за навчанням.

План проведення навчання включає:

- вихідні данні: тему, мету для кожної категорії тих, хто навчається, час проведення навчання;
- склад учасників, які залучаються на навчання;
- задум навчання, у якому відображаються: вихідна обстановка (положення тих, хто навчається, до початку навчання), угруповання сил і місця пунктів управління, завдання, які виконуються силами ЦЗ району (міста), тими, хто навчається (до формувань включно) і сусідами, райони і ділянки розіграшу основних дій;
- етапи навчання, їх тривалість, навчальні питання і час на відпрацювання кожного із них;
- хід навчання: зміст навчальних питань, обстановка на визначений час та її імітація, порядок і зміст роботи керівника навчання, його заступників, помічників і посередників, дії тих, хто навчається, які очікуються при відпрацюванні кожного учбового питання;
- час закінчення навчання;
- заходи, які виконуються після загального сигналу «Відбій», час, місце і порядок проведення розбору навчання;

План спеціального об'єктового навчання з питань цивільного захисту погоджується з структурним підрозділом ГУ ДСНС України в області та затверджується його керівником.

Етапи навчання:

Етап – це частина навчання, яка охоплює визначений період діяльності тих, хто навчається, на протязі якого відпрацьовується група питань теми. При цьому забезпечується необхідна послідовність у відпрацюванні теми. Кількість та зміст етапів залежать від змісту теми навчальної мети і масштабів навчання, а також від відведеного часу. Як правило на навчання вноситься не більше 2 - 3-х етапів.

I етап – організація захисту і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт в ході ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійних лих на суб'єкті господарювання, дії при загрозі чи виникненні НС.

II етап – організація виробничого процесу після ліквідації НС.

Оповіщення і збір персоналу суб'єкта господарювання відпрацьовується в ході першого етапу або позаетапно.

До проведення навчання(тренування) залучаються:

- об'єктова комісія з надзвичайних ситуацій;
- об'єктові евакуаційні органи (евакуаційна комісія);
- штатний підрозділ (посадова особа) з питань цивільного захисту;
- особа, на яку у разі виникнення НС покладаються обов'язки керівника робіт з ліквідації НС та працівники штабу з ліквідації наслідків НС;
- об'єктові спеціалізовані служби цивільного захисту (у разі їх утворення);
- чергова (чергова диспетчерська) служба;
- формування цивільного захисту (не менше третини формувань);
- об'єктова добровільна пожежна дружина (у разі утворення);
- об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);
- працівники підприємства, установи, організації для участі у проведенні практичних заходів.

Для відпрацювання питань взаємодії та оцінки реальності розроблених плануючих документів з ЦЗ за рішенням відповідного місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування на навчання можуть залучатися окремі підрозділи сил територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ, які за

планами взаємодії виділяються на дане підприємство, установу, організацію.

Тривалість і термін проведення навчання визначаються виходячи з теми, часу, передбаченого на виконання заходів згідно плану реагування на НС, вимогам повного та якісного відпрацювання навчальних питань і досягнення поставленої навчальної мети. Крім того враховується характер виробничої діяльності суб'єкту господарювання, з тим щоб забезпечити максимальну кількість сил і засобів на навчання.

Оптимальна тривалість спеціального об'єктового навчання з питань цивільного захисту може скласти до двох діб (14 – 16 годин).

Планування навчання розпочинається із з'ясування, уточнення і визначення керівником вихідних даних для навчання.

Вихідними даними для організації та проведення навчання є:

тема, навчальна мета, етапи навчання та їх навчальні питання;
склад органів управління та сил, що залучаються до навчання;
тривалість, час та місце проведення навчання;
склад керівництва.

Формування вихідних даних завершується розробленням задуму навчання, після чого керівник навчання проводить рекогносцировку району навчання.

Завдання і порядок проведення рекогносцировки району проведення навчання.

З метою розробки та уточнення елементів і деталей плану проведення навчання з урахуванням характеру місцевості, особливостей об'єкту, його виробничої діяльності, наявності відомчого житлового фонду, під'їзних шляхів, стану маршрутів та інших елементів, уточнення плану проведення навчання, визначення місць виконання практичних заходів керівником навчання проводиться рекогносцировка району проведення навчання, до якої залучаються заступники і помічники керівника навчання, командири формувань та начальники служб ЦЗ, посередники.

Для забезпечення найбільш ретельної роботи на місцевості розробляється «План проведення рекогносцировки», в якому вказуються: мета рекогносцировки, склад групи, час проведення рекогносцировки та порядок її проведення.

В ході проведення рекогносцировки керівник комплексного об'єктового навчання проводить уточнення і остаточно визначає:

- район проведення навчання, його межі (кордони) та основні місця проведення практичних робіт;
- райони (місця) розміщення формувань та необхідний обсяг робіт по їх обладнанню;
- маршрути розосередження і евакуації, а також маршрути висування формувань до місць робіт та заходи по їх обладнанню;
- етапи навчання, послідовність і порядок відпрацювання навчальних питань;
- завдання формуванням та іншим учасникам навчання;
- порядок взаємодії;
- ділянки імітації, об'єм і необхідні сили на кожному із них;
- об'єм заходів по підготовці до навчання промислових і службових приміщень, жилого фонду, захисних споруд, навчальних містечок і необхідна кількість сил і засобів для цього;
- місця і порядок проведення санітарної обробки людей і обеззараження одягу, спорядження, техніки;
- порядок оповіщення, зв'язку, управління і організація комендантської служби при підготовці і проведенню навчання;
- заходи безпеки в ході навчання, а також заходи по збереженню державного і особистого майна;
- місце, час і порядок проведення загального і часткових розборів;
- район збору учасників навчання по його закінченню, порядок їх повернення в місця розташування;
- заходи по приведенню району навчання в порядок після його закінчення.

Після закінчення рекогносцировки керівник доводить своїм заступникам (помічникам), посередникам і штабу керівництва уточнений план навчання, віддає необхідні вказівки.

Для організації та проведення навчання, як правило розробляються:

- схема організації керівництва проведення навчання;
- здум, план проведення навчання;
- пояснювальна записка до плану проведення навчання (за рішенням керівника навчання);
- план проведення практичних заходів;
- план нарощування обстановки під час проведення навчання;
- плани роботи (за напрямками діяльності) заступників, помічників керівника навчання і посередників;
- план імітації;
- ввідні, розпорядження, накази.

За необхідності можуть розроблятися інші документи.

Оцінка готовності (допуск) персоналу до проведення навчання здійснюється комісією підприємства, установи, організації, до складу якої включаються посадові особи, які виконують обов'язки, пов'язані із забезпеченням цивільного захисту, пожежної безпеки та охорони праці, а також представник відповідного територіального органу ДСНС України. Очолює її голова комісії з питань надзвичайних ситуацій підприємства, установи, організації.

2.2. Документи з підготовки та проведення навчання (тренування)

2.2.1. Для забезпечення проведення навчання (тренування) штабом керівництва розробляються документи для його підготовки, проведення та підведення підсумків і звітності.

До документів з підготовки навчання (тренування) відносяться:

- наказ про підготовку та проведення навчання (тренування);

календарний план підготовки навчання (тренування);

кошторис витрат на підготовку та проведення навчання (тренування).

За рішенням керівника навчання (тренування), можуть розроблятися документи штабу керівництва навчанням (тренуванням):

план рекогносцировки місць відпрацювання практичних заходів;

схема керівництва навчанням (тренуванням);

схема учбових місць (місць відпрацювання практичних заходів);

список учасників навчання (тренування);

заходи безпеки при проведенні навчання (тренування) – особливо в частині проведення практичних заходів;

функціональні обов'язки керівного складу та посередників.

До документів з проведення навчання (тренування) відносяться:

план проведення спеціального об'єктового навчання (об'єктового тренування) з питань цивільного захисту;

план об'єкта з графічним показом ділянок, рубежів, пунктів відтворення обстановки та переліком засобів імітації;

графік нарощування обстановки з переліком ввідних;

схема розгортання сил і засобів у місцях (ділянках) відпрацювання практичних заходів та їх змістом;

табелі термінових донесень за навчання (тренування).

План об'єкта, графік нарощення обстановки, схема розгортання сил і засобів та табелі термінових донесень розробляються як додатки до плану проведення навчання (тренування).

Розробляється та затверджується керівником План імітації при проведенні практичних заходів зі схемою імітації.

До документів з підведення підсумків та звітності відносяться:

матеріали розбору навчання (тренування);

звіт про організацію проведення навчання (тренування);

відомість оцінок за навчання (тренування).

2.2.2 Наказ про проведення навчання (тренування) є основним документом,

який визначає порядок підготовки навчання (тренування) з ЦЗ. Він видається керівником суб'єкта господарювання (навчального закладу) не пізніше ніж:

для спеціального об'єктового навчання - за півтора місяці до його проведення;

для об'єктового тренування – за місяць до його проведення.

Наказ визначає тему, основну мету навчання (тренування), строки, місце його проведення, керівний склад та посередницький апарат, склад учасників, основні завдання виконавцям, заходи по забезпеченню, норми виділених моторесурсів та матеріальних засобів, заходи безпеки, засоби імітації, порядок підготовки до навчання керівного складу, формувань та персоналу об'єкта, строки готовності та інші питання підготовки та проведення навчання (тренування).

Наказ складається з констатуючої та розпорядчої частини.

У констатуючій частині відображається:

термін проведення та тема навчання (тренування);

основна мета навчання (тренування) та мета для категорій тих, хто навчається;

місце (район) проведення навчання (тренування);

керівник навчання (тренування). У розпорядчій частині вказується:

штаб керівництва, посередники при формуваннях та службах ЦЗ (можуть визначатись окремим документом);

склад учасників навчання (тренування);

організація управління та зв'язку;

порядок підготовки до навчання (тренування) керівного складу, командно-начальницького і особового складу формувань, робітників і службовців, які не входять до складу формувань ЦЗ;

підготовка та використання в ході навчання (тренування) майна і матеріалів;

порядок, обсяг і строки підготовки району навчання (тренування) – виробничих та інших приміщень, захисних споруд, навчально-матеріальної

бази, діляниць імітації, сили та засоби, що виділяються для цього, відповідальні виконавці;

заходи щодо збереження власності громадян в районі навчання (тренування);

заходи із забезпечення безпеки в ході навчання (тренування);

норми витрат моторесурсів, паливо-мастильних матеріалів, засобів імітації;

заходи із збереження державної та службової таємниці;

строки готовності до навчання (тренування).

Наказ погоджується з усіма керівниками служб та керівниками структурних підрозділів, які задіяні у підготовці і проведенні навчання (тренування), видається і доводиться до усіх виконавців.

2.2.3. Календарний план підготовки навчання (тренування) розробляється за півтора місяці до проведення спеціального об'єктового навчання та за місяць до проведення об'єктового тренування і визначає основні заходи з підготовки до навчання (тренування), строки їх виконання та осіб, які відповідають за їх виконання.

Календарний план включає:

організаційні заходи;

підготовка керівництва навчання (тренування);

підготовка формувань ЦЗ;

підготовка працюючого персоналу, який не увійшов до складу формувань;

підготовка населення, яке залучається до навчання (тренування);

заходи з матеріально-технічного забезпечення;

підготовка об'єкту та району (місць) проведення навчання (тренування).

Календарний план підписується заступником керівника навчання – начальником штабу керівництва, узгоджується з усіма посадовими особами, які приймають участь у підготовці та проведенні навчання (тренування) і затверджується керівником навчання (тренування).

2.2.4. План проведення спеціального об'єктового навчання (тренування) з ЦЗ основним навчально-методичним документом, який визначає порядок проведення навчання.

План розробляється штабом керівництва з додатком карт (схем), підписується начальником штабу керівництва, затверджується керівництвом навчання (тренування) та погоджується з структурним підрозділом ГУ ДСНС України в області не пізніше ніж за місяць до початку спеціального об'єктового навчання (за 20 днів до проведення об'єктового тренування) і доводиться до заступників (помічників) керівника, командно-начальницького складу формувань і служб ЦЗ та посередників.

План проведення навчання (тренування) включає:

вихідні данні: тему, учбові цілі для кожної категорії тих, хто навчається, місце і час проведення навчання (тренування);

склад учасників, які залучаються на навчання (тренування);

задум навчання (тренування), у якому відображаються: вихідна обстановка (положення тих, хто навчається, до початку навчання, тренування), угруповання сил і місця пунктів управління, завдання, які виконуються силами ЦЗ;

етапи навчання (тренування), їх тривалість, навчальні питання і час на відпрацювання кожного із них;

хід навчання (тренування): зміст навчальних питань, обстановка на визначений час та її імітація, порядок і зміст роботи керівника, його заступників, помічників і посередників, дії тих, хто навчається, які очікуються при відпрацюванні кожного навчального питання;

час закінчення навчання (тренування);

заходи, які виконуються після загального сигналу "Відбій", час, місце і порядок проведення розбору навчання (тренування);

До плану проведення навчання (тренування), поруч з навчальними питаннями, можуть включатися також заходи, що сприяють вдосконаленню

навчально-матеріальної бази з ЦЗ та конкретні роботи з моделювання і вивчення надійності роботи об'єкту у надзвичайних ситуаціях.

Тема навчання (тренування) – одна із головних елементів вихідних даних, яка значно впливає на правильне визначення інших вихідних даних і організацію навчання в цілому. Тема повинна охопити своїм змістом увесь комплекс завдань ЦЗ об'єкту та основні етапи його діяльності, передбачити відпрацювання завдань в різних умовах обстановки, приближених до реальних.

При визначенні навчальних цілей навчання (тренування) перш за все необхідно вирішити, чого вимагає керівництво від тих, хто навчається, тобто: чому навчити, що перевірити, з яких питань удосконалювати знання, при відпрацюванні. Навчальні цілі визначаються як в цілому на навчання (тренування) так і для кожної категорії тих, хто навчається.

Основними навчальними цілями навчання (тренування) можуть бути:

перевірка реальності планів ЦЗ, уточнення запланованих заходів і приведення їх у відповідність до своєчасних вимог з організації і ведення ЦЗ на об'єкті (у навчальному закладі);

підвищення готовності органів управління, формувань, робітників і службовців, які не входять до складу формувань, до дій при вирішенні завдань ЦЗ, проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт у ході ліквідації НС;

відпрацювання у керівного і командно-начальницького складу навиків у самостійному і впевненому управлінні при проведенні всього комплексу заходів ЦЗ при виникненні НС;

перевірка ефективності заходів з підвищення стійкості виробничого процесу в умовах НС;

дослідження можливостей формувань ЦЗ об'єкту, способів їх найбільш ефективного використання в складних умовах обстановки з урахуванням особливостей об'єкту тощо.

Для керівного складу органів управління:

вдосконалення методів загального аналізу даних про обстановку;

розробка обґрунтованих пропозицій для прийняття рішень;

своєчасне доведення завдань до виконавців та здійснення контролю за їх виконанням;

вивчення прийомів і способів проведення рятувальних та інших невідкладних робіт, підвищення ефективності застосування формувань і техніки, а також перевірка нових теоретичних поглядів і положень щодо організації дій сил при ліквідації наслідків стихійних лих, аварій і катастроф. Для командно-начальницького та особового складу формувань ЦЗ:

перевірка реальності планів щодо приведення в готовність до дій за призначенням;

злагодження формувань для самостійного виконання завдань за призначенням, а також проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у зонах надзвичайних ситуацій при взаємодії з іншими силами, що залучаються для виконання відповідних робіт;

вдосконалення організаційно-штатної структури формувань, освоєння принципів застосування техніки та використання приладів при ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Для працівників підприємства, установи, організації (навчального закладу):

відпрацювання за обсягом та змістом Програми загальної підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях;

тренування у діях за сигналами, повідомленнями (інформаціями) про НС;

участь у проведенні комплексу робіт по зменшенню їх наслідків НС, евакуаційних, протипожежних і медико-санітарних заходів;

оволодіння навичками надання домедичної допомоги потерпілим;

користування засобами індивідуального і колективного захисту.

Етапи навчання (тренування):

Етап – це частина навчання (тренування), яка охоплює визначений період діяльності тих, хто навчається, на протязі якого відпрацьовується група питань теми. При цьому забезпечується необхідна послідовність у відпрацюванні теми. Кількість та зміст етапів залежать від змісту теми, навчальних цілей і масштабів навчання (тренування), а також від відведеного часу.

Як правило на навчання (тренування) планується не більше 2 - 3-х етапів.

I етап – оцінка обстановки, прийняття рішення на організацію захисту персоналу, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт при загрозі чи виникненні НС на об'єкті (в навчальному закладі), визначення сил і засобів для ліквідації її наслідків.

II етап – проведення рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків НС. Дії сил ЦЗ за призначенням.

III етап – відновлення технологічного та виробничого (навчального) процесу після ліквідації наслідків НС.

Навчальні питання являють собою ряд послідовних, логічно витікаючих одне із одного найбільш характерних завдань, які вирішуються тими, хто навчається, у визначений час на даному етапі навчання (тренування).

При проведенні навчання (тренування) можуть бути поставлені наступні питання:

на першому етапі:

оповіщення, збір керівного складу, формувань, працюючого персоналу по сигналу оповіщення та приведення до готовності органів управління і сил ЦЗ;

оцінка обстановки, прийняття рішення організації захисту персоналу, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт при загрозі чи виникненні НС, визначення сил і засобів для ліквідації її наслідків.

на другому етапі:
дії органів управління, формувань ЦЗ, працюючого персоналу об'єкту і населення в умовах загрози та виникнення аварій, катастроф, стихійного лиха (виконання практичних заходів навчання (тренування));

наращування заходів з захисту працюючого персоналу та населення, проведення заходів з підвищення стійкості роботи об'єкту при виникненні НС.

На навчанні (тренуванні) повинна створюватись складна динамічна обстановка, яка може бути характерною для даного об'єкту або на його території внаслідок аварії на найближчих небезпечних об'єктах і, яка потребує

від учасників навчання (тренування) сміливих та обґрунтованих рішень, вмілих та рішучих дій.

Склад учасників навчання (тренування):

керівництво навчання (тренування), посередницький апарат і ті, хто навчається.

До проведення навчання (тренування), як правило, залучаються:

об'єктова комісія з НС;

об'єктові евакуаційні органи (комісія з питань евакуації, відповідальна особа за евакуацію);

штатний підрозділ (посадова особа) з ЦЗ;

особа, на яку у разі виникнення НС покладаються обов'язки керівника робіт з ліквідації НС та працівники штабу з ліквідації наслідків НС;

об'єктові спеціалізовані служби ЦЗ (у разі їх утворення);

чергова (чергова диспетчерська) служба;

формування ЦЗ (не менше третини формувань – у разі їх утворення);

об'єктова добровільна пожежна дружина (у разі утворення);

об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення);

працівники підприємства, установи, організації для участі у проведенні практичних заходів.

Якщо аварія, що може статися на об'єкті, поширюється за межі його території – то також залучається населення, що мешкає в зоні її дії.

Для відпрацювання питань взаємодії та оцінки реальності розроблених документів з ЦЗ за рішенням відповідного місцевого органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування на навчання можуть залучатися окремі підрозділи сил територіальної системи цивільного захисту, які за планами взаємодії виділяються на дане підприємство, установу, організацію.

Тривалість і термін проведення навчання (тренування) визначаються виходячи з теми, часу, передбаченого на виконання заходів згідно плану ЦЗ, вимогам повного та якісного відпрацювання навчальних питань і досягнення поставлених навчальних цілей (навчальної мети). Крім того враховується

характер виробничої діяльності об'єкту, з тим щоб забезпечити максимальну кількість сил і засобів на навчання (тренування). Оптимальна тривалість спеціального об'єктового навчання може складати дві доби (14 – 16 годин), об'єктового тренування - одну добу (8 годин).

Район навчання(тренування) визначає його керівник, виходячи з характеру місцевості та можливих НС. Таким районом може бути територія самого об'єкту, а якщо аварія може вийти за його межі, то і територія в межах її дії. При відпрацюванні питань евакуації в район проведення навчання (тренування) включаються також райони (місця) розміщення персоналу та маршрути евакуації.

Питання та заходи, щорекомендуються до плану навчання (тренування):

інформаційне забезпечення виробничого персоналу та населення, яке мешкає в зоні відповідальності об'єкта;

порядок застосування плану реагування на НС об'єкту (навчального закладу);

приведення в готовність дороботи систем управління об'єктом у НС: пунктів управління, засобів зв'язку і оповіщення, чергових(чергових диспетчерських) служб;

відпрацювання порядку видачі пристроїв контролю, засобів індивідуального захисту та приведення у готовність захисних споруд; цивільного захисту;

організація радіаційного і хімічного спостереження, дозиметричного контролю;

забезпечення виконання рятувальних та інших невідкладних робіт;

питання з поновлення роботи об'єкта та створення необхідних запасів матеріалів і устаткування.

2.2.5. Рекогносцировка району навчання (тренування) проводиться з метою відпрацювання і уточнення елементів та деталей плану проведення навчання (тренування) з урахуванням характеру місцевості, особливостей об'єкту (навчального закладу), його виробничої діяльності і проведених заходів з

підвищення стійкості його роботи при виникненні НС.

Для проведення рекогносцировки штабом керівництва розробляється План рекогносцировки, у якому визначаються: мета рекогносцировки, склад групи, маршрут руху, пункти (місця) рекогносцировки, час роботи на кожному з них та питання, які вирішуються; порядок забезпечення транспортом.

В ході рекогносцировки керівник навчання уточнює і остаточно визначає: район навчання (тренування), його кордони і основні місця проведення практичних заходів (робіт);

райони розгортання сил ЦЗ та необхідний обсяг робіт по його обладнанню;

послідовність і порядок відпрацювання навчальних питань за етапами навчання (тренування);

завдання формуванням і службам ЦЗ та іншим учасникам навчання (тренування);

порядок взаємодії при відпрацюванні кожного з навчальних питань;

ділянки імітації, необхідні сили та засоби;

обсяг заходів з підготовки до навчання виробничих і службових приміщень, житлового фонду, захисних споруд, учбових містечок і необхідну кількість сил та засобів;

місця і порядок проведення санітарної обробки людей та знезараження одягу, спорядження, техніки;

порядок організації комендантської служби при проведенні навчання (тренування);

заходи безпеки в ході навчання (тренування), а також заходи по збереженню державної та особистої власності громадян;

район (місце) збору особового складу формувань та інших учасників навчання (тренування) по його закінченню, порядок їх повернення до місць постійного розташування;

заходи по приведенню району навчання (тренування) у належний порядок по його закінченню;

Після закінчення рекогносцировки керівник віддає своїм заступникам (помічникам), посередникам і штабу керівництва необхідні вказівки з розробки (уточненню) документів і здійсненню заходів, пов'язаних з підготовкою та проведенням навчання (тренування).

2.2.6. На підставі плану проведення навчання (тренування) розробляється План імітації, який включає заходи, що забезпечують створення обстановки, наближеної до умов в осередках ураження. Він розробляється помічником керівника навчання (тренування) з імітації разом з відповідними службами. До плану додається схема місць імітації.

У плані імітації вказуються:

ділянки, об'єкти, види, характер та час імітації;

сили та засоби, які надаються для виконання імітаційних робіт;

відповідальних виконавців;

засоби зв'язку і сигнали управління імітацією;

заходи по охороні засобів імітації та забезпеченню безпеки;

Якщо до плану імітації додається схема, то на ній умовними знаками позначаються місця імітації пожеж, завалів, руйнувань, заражень, пошкоджень на комунально-енергетичних мережах, знаходження статистів (манекенів), які позначають уражених, зруйнованих та завалених захисних споруд.

Імітація залежить від учбових цілей, особливостей об'єкту, характеру місцевості і забудови території, наявності імітаційних засобів. Імітація повинна відповідати обстановці, яка складається до визначеного часу і плану проведення навчання. Окремі елементи осередків ураження можуть доповнюватися знаками, покажчиками та пояснювальними написами.

2.3. Підготовка посадових осіб, формувань та спеціалізованих служб ЦЗ, працівників до навчання (тренування).

Підготовка посадових осіб, формувань ЦЗ, працівників до навчання (тренування) є важливішим завданням і покликана забезпечити готовність керівництва, посередницького апарату, усіх учасників до якісного виконання

своїх завдань та обов'язків, і в цілому, підвищення готовності об'єкту до вирішення завдань ЦЗ.

Учасники навчань (тренувань) готуються за відповідними програмами:

програма загальної підготовки для працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях;

програма спеціальної підготовки для працівників, що входять до складу спеціалізованих служб і формувань цивільного захисту до дій у надзвичайних ситуаціях;

програма додаткової підготовки з техногенної безпеки для працівників об'єктів підвищеної небезпеки;

програма пожежно-технічного мінімуму для працівників, зайнятих на роботах з підвищеною пожежною небезпекою;

програма прискореної підготовки для працівників до дій в особливий період.

Важливо, щоб до початку навчання (тренування) така підготовка була закінчена у повному обсязі.

Підготовка керівного складу підприємства, установи, організації, навчального закладу здійснюється наступним чином:

у рік проведення навчання (тренування) його керівник та особа, яка призначається на посаду начальника штабу керівництва, проходять підготовку на курсах НМЦ ЦЗ та БЖД області (не пізніше ніж за два місяці до початку навчання (тренування));

у підготовчий період, безпосередньо на підприємстві, в установі, організації, навчальному закладі представниками курсів НМЦ ЦЗ та БЖД області проводяться інструктивно-методичні заняття за відповідним Переліком навчально-виробничих завдань, узгодженим з замовником. З посередниками та працівниками, які на час навчання (тренування) призначаються керівниками на навчальних місцях з практичного відпрацювання заходів і робіт та/або залучаються до проведення таких заходів, проводяться інструктажі щодо правильності та безпечності їх дій.

Підготовка працівників, які не входять до складу формувань та служб ЦЗ, здійснюється у складі навчальних груп під керівництвом їх керівників за Програмою загальної підготовки до дій у НС.

Підготовка всіх категорій об'єкту з ЦЗ повинна бути повністю завершена до початку навчання (тренування).

2.4. Оцінка готовності об'єкта (допуск персоналу) до проведення навчання (тренування).

Оцінка готовності об'єкта (допуск персоналу) до проведення навчання (тренування) здійснюється комісією підприємства, установи, організації, до складу якої включаються особи, які виконують обов'язки з питань цивільного захисту, пожежної безпеки, охорони праці, а також представник відповідного територіального органу ДСНС. Очолює комісію, як правило, голова комісії з питань НС підприємства, установи, організації, навчального закладу, або один з заступників керівника суб'єкта господарювання.

Під час роботи комісії проводиться:

перевірка документів та особиста підготовка заступників, помічників керівника навчання (тренування), особового складу штабу керівництва та посередників;

вибіркова перевірка знань з питань цивільного захисту в обсязі програм підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях;

перевірка знань заходів безпеки працівників, які залучаються до відпрацювання практичних питань з навчання (тренування);

огляд з визначенням ступеня готовності спеціалізованих служб і формувань ЦЗ та навчально-виробничої бази до навчання (тренування).

За результатами роботи комісія складає акт, який затверджується керівником підприємства, установи, організації.

РОЗДІЛ III

ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ОБ'ЄКТОВОГО НАВЧАННЯ (ОБ'ЄКТОВОГО ТРЕНУВАННЯ) З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

3.1. Спеціальні об'єктові навчання (тренування) проводяться на навчально-

виробничій базі підприємства, установи, організації, що включає територію підприємства, установи або організації з виробничими будівлями, спорудами, різного роду комунікаціями, а також спеціально створені навчальні місця з урахуванням специфіки діяльності та особливостей територіального розміщення.

Під час навчання (тренування) виконуються практичні заходи, що дають змогу перевірити реальність планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період, визначити рівень готовності до вирішення завдань ЦЗ керівного складу і фахівців підприємства, установи, організації, забезпечити взаємодію між об'єктовими спеціалізованими службами, формуваннями та органами управління ними, відпрацювати практичні дії персоналу, застосовуючи засоби захисту, в різних режимах функціонування територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ та її ланок.

Практичні заходи навчання (тренування) проводяться з імітацією руйнувань, пожеж, вибухів, зон затоплення і зараження, задимлення, аварій на трубопроводах і ємностях, ступінь якої залежить від навчальних цілей, особливостей підприємства, установи, організації, характеру місцевості і наявності імітаційних засобів. Окремі елементи доповнюються засобами позначення: знаками, покажчиками, прапорцями, пояснювальними написами.

Навчання починається з розпорядження керівника на вручення ввідної черговому органу управління про загрозу або виникнення на об'єкті аварії з утворенням осередків ураження. Обстановка, яка створюється, повинна відповідати характеру виробництва, найбільш можливим на даному об'єкті надзвичайним ситуаціям і дозволяла б перевірити реальність плану реагування на НС об'єкту на мирний час.

Перший етап починається зі збору керівного складу, особового складу формувань і служб ЦЗ, формування робочих органів (призначення керівника робіт з ліквідації наслідків НС та штабу з ліквідації наслідків НС), збору інформації про НС, її оцінка та підготовка пропозицій для прийняття рішення

для організації захисту персоналу, населення, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт по локалізації та ліквідації наслідків НС.

Якщо аварія виникла на самому об'єкті, то ввідну з обстановкою доцільно вручити відповідальним особам, які знаходяться безпосередньо на місці аварії, поблизу її виникнення (начальнику цеху, зміни і т.п.), щоб прослідити і відпрацювати порядок проходження інформації і доповідей про аварії.

По попередній домовленості, керівник отримує метеорологічні дані на основі яких штаб з ліквідації НС практикується в урахуванні даних про зону можливого зараження (ураження), її величини і часу підходу до об'єкту.

В ході першого етапу Керівний склад та посередники контролюють:

порядок оповіщення та збір керівного складу з отриманням сигналу про виникнення (загрозу виникнення) НС;

підготовку пункту управління, робочих місць, транспортних засобів, пункту видачі ЗІЗ, вибуття оперативної групи в район ураження, підготовку засобів зв'язку для обладнання ПУ, підготовку групи знезараження та засобів дегазації (деактивації), комплектацію рятувальної групи і санітарної дружини до ведення рятувальних робіт і надання медичної допомоги;

проводять огляд готовності формувань і служб ЦЗ до дій за призначенням;

аналізують проведення заходів ЦЗ, надають допомогу і збирають матеріал для надання до штабу керівництва навчанням (тренуванням).

У другому етапі проводяться практичні заходи по відпрацюванню дій органів управління та сил ЦЗ в умовах НС, ліквідації її наслідків.

Штабом з ліквідації наслідків НС та службами ЦЗ відпрацьовується ряд невідкладних заходів з виявлення обстановки, підвищення стійкості управління, організації проведення аварійно-рятувальних робіт та проведення заходів захисту персоналу від впливу НС.

Формування та служби ЦЗ проводять практичні заходи на визначених місцях.

Штаб з ліквідації НС здійснює керівництво діями сил ЦЗ, готує необхідні документи, здійснює контроль за виконанням поставлених завдань (проведенням практичних заходів) формуваннями і службами ЦЗ, надає необхідні звіти керівництву, веде службову документацію.

Посередники контролюють та оцінюють:

дії особового складу формувань і служб ЦЗ по проведенню рятувальних та інших невідкладних робіт в ході ліквідації наслідків НС;

виконання заходів безпеки в ході проведення практичних заходів;

надають в штаб керівництва дані про результати дій сил ЦЗ;

свої пропозиції щодо використання сил і засобів при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт в ході ліквідації наслідків НС.

Після відпрацювання усіх намічених навчальних питань керівник навчання (тренування) віддає розпорядження на закінчення практичних дій тих, хто навчається, дає вказівки про час і місце збору формувань, про подальші дії учасників навчання, заслуховує доповіді своїх заступників, помічників і посередників, начальника штабу керівництва про прибуття формувань, техніки і евакуйованих людей в місця постійної дислокації, після чого дає розпорядження на відбій навчання, ставить завдання штабу керівництва навчанням (тренуванням) з підготовки та проведення загального і часткового розборів.

Завершальними заходами навчання (тренування) є заходи з повернення працівників на постійні місця дислокації, проживання, роботи.

3.2. Підведення підсумків та оцінка спеціального об'єктового навчання (об'єктового тренування) з питань ЦЗ.

По завершенню навчання (тренування) керівник проводить розбір, в ході якого дається аналіз готовності об'єкта, дій керівного складу та сил ЦЗ до реалізації планів ЦЗ та їх дії в ході навчання (тренування).

Розбір є заключною частиною навчання.

Мета розбору полягає у визначенні ступеня виконання навчальних завдань, що ставились на навчання. Під час розбору доводиться тема, задум навчання, етапи, навчальні питання, склад учасників навчання, загальна обстановка. Розбираються та оцінюються всі практичні заходи, які були виконані у ході навчання, конкретні дії тих, хто навчався, за етапами навчання. Готуються висновки про досягнення навчальної мети, відзначаються недоліки, що мали місце, вказується, на що необхідно звернути увагу надалі при відпрацюванні заходів з підготовки. Розбір проводить керівник навчання, за його результатами проводяться часткові розбори з категоріями тих, хто навчається.

В період підготовки навчання керівник визначає основні питання, які необхідно розглянути на підведенні підсумків навчання, ставить завдання своїм заступникам (помічникам), посередникам та штабу керівництва про збір даних і підготовку презентаційного матеріалу.

В основу розбору покладаються висновки керівника навчання, його заступників, помічників, посередників і штабу керівництва про дії структурних підрозділів, служб ЦЗ, командирів формувань та інших груп, а також особисті спостереження керівника і його зауваження, висловлені при заслуховуванні доповідей з рішень та пропозицій тих, хто навчався, зауваження заступників (помічників), посередників і штабу керівництва, надані по кожному етапу навчання, які повинні бути обґрунтованими, підтверджуватися необхідними теоретичними положеннями та розрахунками і фактичними діями тих, хто навчався.

В заключній частині розбору керівник навчання визначає ступень досягнення навчальної мети, дає оцінку діям керівного складу, штабу, служб, формувань і інших груп тих, хто навчався, ставить завдання з усунення виявлених недоліків в ході навчального процесу або додаткових занять.

Кращі прийоми та методи роботи тих, хто навчався, позитивний досвід, недоліки, які мали місце в ході навчання, а також їх причини старанно вивчаються, узагальнюються і доводяться до усіх працівників суб'єкта господарювання.

Підсумки спеціального об'єктового навчання (тренування) з питань цивільного захисту обговорюються на розширеному засіданні об'єктової комісії з питань надзвичайних ситуацій, на підставі рішення якої керівником підприємства, установи, організації видається Наказ «Про стан готовності підприємства, установи, організації до вирішення завдань цивільного захисту».

У разі необхідності в установленому порядку вносяться уточнення та зміни до відповідних планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

За результатами проведених комплексних об'єктових навчань з питань цивільного захисту не пізніше 10 днів з часу їх закінчення складається Звіт, що підписується керівником суб'єкта господарювання, який подається до місцевого органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування) та територіального органу ДСНС України.

В звіті вказується: тема навчання, склад учасників навчання, ступінь досягнення навчальної мети, аналіз дій учасників навчання, позитивні сторони та основні недоліки в підготовці керівників, органів управління та підрозділів, причини виникнення недоліків і шляхи їх усунення, основні напрямки удосконалення готовності до дій за призначенням і мобілізаційної готовності, а також оцінки дій учасників навчання, попередні результати проведених досліджень та інші питання, висновки і пропозиції за результатами навчання.

Оцінюючи дії керівного складу штабу керівництва (ліквідації наслідків НС) спеціалізованих служб, формувань цивільного захисту слід виходити з їх уміння швидко і правильно приймати найбільш доцільні рішення, організувати та підтримувати взаємодію, своєчасно доводити завдання до підлеглих, організувати їх виконання, управляти силами ЦЗ, відпрацьовувати документи і проводити необхідні розрахунки.

При оцінці дій особового складу формувань враховуються час, витрачений на виконання практичних заходів, їх якість та відповідність встановленим нормативам, ефективність застосування техніки та інструменту при виконанні

робіт, узгодженість у діях формувань та служб ЦЗ, а також їх морально-психологічна стійкість, дисципліна і порядок. Порівнюються також дії штабу з ліквідації НС, служб і формувань ЦЗ з підсумками попередніх навчань з тим, щоб найбільш правильно визначити в якій мірі та в виконанні яких заходів ЦЗ досягнуті позитивні результати, у чому виявлені ще серйозні недоліки та упущення.

При оцінці дій тих, хто навчався, керуються наступними критеріями:

- загальна кількість учасників навчання (відсоток залучення);
- повнота залучення формувань і техніки;
- обсяг виконаних практичних робіт;
- ефективність використання формувань і техніки;
- правильність і доцільність прийнятих рішень;
- чіткість організації управління формуваннями;
- організація взаємодії між формуваннями, а також з підрозділами МОУ;
- повнота і ефективність проведених заходів з підвищення стійкості роботи об'єкту при виникненні НС;
- дії за сигналами оповіщення ЦЗ;
- додержання заходів безпеки;
- загальна організованість, порядок і дисципліна.

В ході навчання оцінюються:

- дії керівного складу ЦЗ та командирів формувань і служб ЦЗ;
- дії формувань ЦЗ;
- визначається загальна оцінка за навчання.

Керівний склад ЦЗ такмандириформувань, штаб з ліквідації НС і служби оцінюються за:

- уміння швидко і правильно приймати найбільш доцільні рішення;
- організацію та підтримку взаємодії з іншими органами та силами ЦЗ;
- своєчасне доведення завдань до підлеглих та контроль за їх виконанням;
- якість і стан управління силами ЦЗ;
- якість, своєчасність і повнота відпрацювання документів та розрахунків.

Дії формувань ЦЗ оцінюється за:

- укомплектованість формувань особовим складом, технікою, приладами, майном;
- виконання практичних заходів, їх якість та відповідність встановленим нормативам;
- ефективність застосування техніки та інструменту при виконанні робіт;
- узгодженість у діях особового складу формувань, дисципліна і порядок;

Загальна оцінка дій за навчання визначається за:

- загальну кількість учасників (% залучення);
- повноту залучення формувань і техніки;
- обсяг виконаних практичних робіт;
- ефективність використання формувань і техніки;
- правильність і доцільність прийнятих рішень;
- організацію взаємодії між формуваннями та іншими силами ЦЗ;
- повноту та якість проведених заходів з підвищення стійкості об'єкту;
- дії персоналу за сигналами оповіщення;
- виконання заходів безпеки, загальну організованість і порядок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

а) Законодавчо-нормативні документи з питань цивільного захисту:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 14.05.2013 № 224 - VII та від 20.06.2013 № 353 – VII).

2. Постанова КМУ від 23.10.2013 № 819 “Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».

3. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 443 “Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту”.

4. Постанова КМУ від 26.06.2013 № 444 “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”.

5. Постанова КМУ від 09.10.2013 № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань ЦЗ».

6. Постанова КМУ від 21.09.2013 № 616 «Про затвердження Положення про добровільні формування цивільного захисту».

7. Постанова КМУ від 27.09.2017 № 733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту».

8. Постанова КМУ від 09.01.2014 № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту».

9. Рекомендації щодо проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту. Лист ДСНС України від 26.04.2017 № 16-6361/161.

б) Методична література:

1. Осипенко С.І. Поради майстру виробничого навчання курсів цивільного захисту. Методичний посібник. Київ. 2017.

2. Основи цивільного захисту. Навчальний посібник. За загальною редакцією М.В.Болотських. ІДУ ЦЗ України. Київ. 2008.

3. Волянський П.Б., Михайлов В.М., Парталян С.А. та інш. Загальна підготовка працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник. Київ, 2015.